herpy

GEKONY

Bibron's thick-toed gecko

Chondrodactylus bibronii

Masywny, nocny gekon skalny z Karoo i suchych regionów południowej Afryki, o grubych palcach, guzowatej skórze i ciemnych poprzecznych pasach. Jest odporny i łatwy w utrzymaniu, ale często sprzedawany pod błędną nazwą: wiele zwierząt w handlu to w rzeczywistości blisko spokrewniony *Chondrodactylus turneri*.

Rodzina: Gekkonidae Dawna nazwa: *Pachydactylus bibronii; Pachydactylus bibroni; Tarentola bibronii*

NAJWAŻNIEJSZE FAKTY

ZWIERZĘ

Wielkość dorosłego osobnika	**15-20 cm** długość całkowita z ogonem
Długość życia	**6-8 lat**
Aktywność	**W nocy**
Tryb życia	**Skalny**
Środowisko	**Półpustynia i tereny skaliste**
Trudność	**Początkujący**

HODOWLA

Min. terrarium	**60 × 40 × 40 cm** D × S × W dla 2 dorosłych osobników
Temperatura w dzień	**24-28 °C**
Miejsce wygrzewania	**30-33 °C**
Temperatura w nocy	**19-23 °C**
Wilgotność	**30-50%**
UVB	**Opcjonalne**
Pokarm	**Owady**
Utrzymanie	**Pojedynczo, w parach lub jeden samiec z kilkoma samicami**

ROZMNAŻANIE

Rozmnażanie	**Jajorodny**
Wielkość zniesienia	**1-2 jaj**
Zniesienia w roku	**2-6**
Inkubacja	**45-60 dni** przy 27-28 °C

OCHRONA I FORMALNOŚCI

CITES	**Niewymieniony**
Załącznik unijny	**Niewymieniony**
IUCN	**Najmniejszej troski (LC)**

O gatunku

Chondrodactylus bibronii to jeden z największych gekonów południowej Afryki, o budowie masywniejszej niż u większości innych gekonów. Skóra pokryta jest dużymi, kilowatymi guzkami, które nadają mu guzowaty wygląd. Kolor podstawowy jest jasno- do średniobrązowego lub szarawy, a w poprzek grzbietu biegną ciemnobrązowe pasy, często z jasnymi kropkami tuż za nimi. U świeżo wyklutych młodych wzór jest wyraźny i ciągły, u dorosłych bardziej poprzerywany. Samce są nieco większe od samic i można je rozpoznać po pogrubionej nasadzie ogona, w której mieszczą się kieszenie hemipenisów.

Dorosłe zwierzęta osiągają 15-20 cm długości wraz z ogonem, przy czym ogon stanowi około połowy. Brak wiarygodnych danych o masie ciała.

Gatunek został opisany w 1846 roku przez Andrew Smitha jako *Tarentola bibronii* i nazwany na cześć francuskiego zoologa Gabriela Bibrona. Później nosił nazwę *Pachydactylus bibronii*, a dopiero w 2005 roku został przeniesiony do rodzaju *Chondrodactylus*, dlatego obie nazwy wciąż funkcjonują w literaturze i handlu. Pisownia *bibroni* to błąd, który również często się spotyka.

Gatunek łatwo pomylić z bliskimi krewnymi. Dawniej zarówno *C. turneri*, jak i *C. laevigatus* zaliczano do *C. bibronii*, a większość tego, co w starych książkach nazywa się *bibronii*, to dziś jeden z tych dwóch gatunków. Prawdziwy *C. bibronii* ma znacznie mniejszy zasięg i rzadko był eksportowany, więc zwierzęta sprzedawane jako *C. bibronii* to najprawdopodobniej łudząco podobny *C. turneri*. U prawdziwego *C. bibronii* poprzeczne pasy są regularne i ciemnobrązowe, natomiast u popularnej formy terraryjnej są poprzerywane i nieregularne. Jeśli nazwa gatunkowa ma dla ciebie znaczenie, np. przy rozmnażaniu, poproś sprzedawcę o informacje o pochodzeniu i zdjęcia zwierząt rodzicielskich i licz się z tym, że zwierzę sprzedane jako *C. bibronii* może być *C. turneri*.

Temperament nie jest łagodny. Gatunek jest terytorialny, samce są wobec siebie bardzo agresywne, a w obronie chętnie gryzie. To zwierzę do oglądania, nie do brania na ręce.

Występowanie i środowisko

Gatunek występuje w południowej Afryce, przede wszystkim w Republice Południowej Afryki, gdzie spotyka się go w prowincjach Przylądkowej Zachodniej, Przylądkowej Wschodniej, Przylądkowej Północnej, Wolnym Państwie i Północno-Zachodniej. Stamtąd sięga jedynie do przygranicznych obszarów południowej Namibii i Botswany. W RPA jest pospolity.

Zasięg znacznie się zmniejszył, gdy *Chondrodactylus turneri* i *C. laevigatus* wyodrębniono jako osobne gatunki. Starsze doniesienia z obszarów dalej na północ i wschód, także z Eswatini, pochodzą sprzed tego podziału i prawdopodobnie dotyczą *C. turneri*, który żyje od Tanzanii i Zimbabwe po północno-wschodnią część RPA. Dlatego Eswatini nie zaznaczono na mapie. Gatunek został zawleczony na Florydę w USA, gdzie znaleziono zwierzęta w hrabstwie Manatee. Stanowiska poza południową Afryką na mapie pochodzą od zwierząt zawleczonych lub zbiegłych i nie należą do naturalnego zasięgu.

> **Naturalny zasięg:** Republika Południowej Afryki, Namibia i Botswana.

ŚRODOWISKO

Gekon ten jest mieszkańcem skał i żyje na skalnych występach i rumowiskach w Karoo oraz w zaroślach półpustyni, gdzie kryje się w szczelinach między kamieniami i pod luźną korą. Stał się także synantropem i spotyka się go przy domach, gdzie nocą poluje wokół lamp na owady zwabione światłem.

Jest aktywny nocą, a dzień spędza w kryjówce, często w kilka osobników. Tylko około 39 % dzikich zwierząt przebywa samotnie, a grupa nigdy nie obejmuje więcej niż jednego dorosłego samca. Samotne samce są mniejsze niż samce w grupach. Nie wiadomo, czy grupy wynikają z braku dobrych kryjówek, czy z rzeczywistego wzajemnego przyciągania. Wielu dzikim zwierzętom brakuje palców lub fragmentów skóry po walkach.

Siedliska są suche. Temperatura i wilgotność w nich nie są dokładnie znane, więc wartości w części o hodowli opierają się na doświadczeniach terraryjnych.

Czytaj więcej: Wilgotność, zraszanie i wentylacja

Hodowla

TERRARIUM

Jedno dorosłe zwierzę lub para potrzebuje terrarium o wymiarach co najmniej 60 × 40 × 40 cm (długość × szerokość × wysokość), a większe jest lepsze. Samiec z dwiema-trzema samicami potrzebuje co najmniej 80 × 40 × 40 cm i mnóstwa kryjówek, aby żadne zwierzę nie zostało zapędzone w kąt.

Urządź terrarium ułożonymi w stosy płaskimi kamieniami, korą korkową i ukośnie ustawionymi kawałkami, tak by powstało wiele szczelin na różnych wysokościach. To kryjówki mają znaczenie. Klasycznym podłożem jest gruby piasek lub żwir z warstwami kamieni na wierzchu. Młode mogą połykać drobny piasek razem z pokarmem, więc dla nich bezpieczniejszym wyborem są zrębki drzewne lub gruby żwir bez drobnych frakcji. Układaj kamienie stabilnie lub je sklej, aby nie mogły się osunąć i przygnieść zwierzęcia. Kilka wytrzymałych roślin lub roślin sztucznych zapewni dodatkową osłonę.

Terrarium musi mieć wentylację u góry, a najlepiej także na dole, a pokrywa musi szczelnie przylegać, bo gekon potrafi przecisnąć się przez wąskie szczeliny.

TEMPERATURA

Gatunek dobrze radzi sobie w umiarkowanym cieple, o ile część terrarium jest cieplejsza od reszty. Utrzymuj 24-28 °C w dzień z ciepłym kątem o temperaturze 30-33 °C, a nocą pozwól temperaturze spaść do 19-23 °C.

Stosuj żarówkę grzewczą lub matę grzewczą na bocznej ścianie, sterowaną termostatem, i mierz temperaturę zarówno przy miejscu wygrzewania, jak i w chłodnym końcu. Gekon musi mieć możliwość wyboru temperatury. Jeśli w dzień często siedzi pod lampą, nie jest to oznaka choroby, bo wiele zwierząt w niewoli chętnie wygrzewa się pod słabym światłem i bywa aktywnych w dzień. Gatunek nie ma znanego okresu zimowego spoczynku.

WILGOTNOŚĆ I WODA

Gatunek pochodzi z suchych regionów, a terrarium powinno być suche i przewiewne, z wilgotnością powietrza około 30-50 %. Codziennie zraszaj niewielką ilością wody, aby zwierzę mogło zlizywać krople z kamieni i szyb, i pozwól, by w ciągu dnia wszystko znów wyschło. Miska z wodą nie jest bezwzględnie konieczna, ale płaska miseczka ze świeżą wodą nie zaszkodzi i jest dobrym pomysłem w przypadku zwierząt rozpłodowych.

Utrzymuj podłoże suche i przygotuj małą wilgotną strefę, np. kryjówkę z lekko wilgotnym torfowcem, na czas linienia. Może ona służyć także jako miejsce składania jaj.

OŚWIETLENIE I UVB

Gatunek jest nocny i nie potrzebuje UVB, jeśli owady są oprószane wapniem z witaminą D3, ale wiele zwierząt w niewoli chętnie wygrzewa się pod słabym światłem. Słaba świetlówka UVB dla gatunków cieniolubnych (strefa Fergusona 1) może więc służyć jako opcjonalny dodatek, zamontowana tak, by zwierzę zawsze mogło schować się w cieniu. Bez UVB wapń z D3 na owadach jest tym ważniejszy.

Utrzymuj stały rytm dobowy z 12 godzinami światła latem i nieco krótszymi dniami zimą, sterowany wyłącznikiem czasowym. Nocą musi być ciemno.

Czytaj więcej: Światło i UVB Czytaj więcej: Wapń, witaminy i suplementy

ŻYWIENIE

Gekon jest owadożerny i bierze niemal wszystko, co zdoła obezwładnić. Klasycznym pokarmem podstawowym są świerszcze i mączniki, uzupełniane szarańczą, karaczanami dubia i od czasu do czasu larwami barciaka. Owady powinny być mniejsze niż odległość między oczami zwierzęcia i najlepiej dobrze odżywione przed podaniem. Lekko oprószaj je wapniem, a preparat multiwitaminowy z D3 podawaj mniej więcej raz w tygodniu.

Młodym podawaj owady codziennie lub co drugi dzień, dorosłym dwa-trzy razy w tygodniu, i dostosowuj karmienie do kondycji zwierzęcia, zwłaszcza grubości ogona. Codzienne karmienie dorosłych łatwo prowadzi do otyłości. Samice rozpłodowe potrzebują dodatkowego wapnia, aby skorupki jaj były twarde. Noworodek myszy może od czasu do czasu pomóc samicy nabrać masy, ale nie jest to konieczne i nie należy do stałej diety.

Czytaj więcej: Zwierzęta karmowe: utrzymanie i hodowla

ZACHOWANIE I OBCHODZENIE SIĘ ZE ZWIERZĘCIEM

Gatunek jest terytorialny, a dorosłe samce walczą, często tracąc przy tym palce lub fragmenty skóry. Dlatego samców nigdy nie wolno trzymać razem. Samiec może żyć z dwiema-trzema samicami, jeśli terrarium jest duże i ma wiele kryjówek. Zwracaj uwagę na ugryzienia i rozdziel zwierzęta, jeśli któreś jest przeganiane lub zostanie zranione. Trzymanie pojedynczo jest najbezpieczniejsze.

Gekon najlepiej sprawdza się jako zwierzę do obserwacji. Chętnie gryzie, gdy czuje się zagrożony, i należy brać go do ręki tylko wtedy, gdy to konieczne. Daj nowym zwierzętom kilka tygodni spokoju. W dzień zwierzęta siedzą w kryjówkach, a najbardziej aktywne są po zmroku. W naturze chętnie dzielą szczelinę, ale nie oznacza to, że są łagodne wobec współplemieńców.

Rozmnażanie

DOJRZAŁOŚĆ PŁCIOWA I OKREŚLANIE PŁCI

Samce są masywniejsze i można je rozpoznać po wyraźnie pogrubionej nasadzie ogona, w której mieszczą się kieszenie hemipenisów. Gatunkowi brakuje zewnętrznych cech, które ma wiele innych gekonów, np. porów udowych, więc kształt nasady ogona jest najlepszym sposobem określania płci. Samce są też bardziej agresywne, a samice zazwyczaj nieco mniejsze.

Zwierzęta z hodowli mogą rozmnażać się po około 18 miesiącach. Nie przeznaczaj młodych, lekkich samic do rozrodu, zanim nie osiągną pełnych rozmiarów, bo produkcja jaj wyczerpuje ich zapasy wapnia.

GODY I KOPULACJA

Rozmnażanie nie wymaga specjalnego przygotowania, a najlepszym układem jest mała kolonia z jednym samcem i dwiema-trzema samicami. Kopulacja odbywa się głównie nocą i rzadko bywa obserwowana. Pilnuj, aby samiec nie przeganiał samic zbyt mocno, i wyjmij go, jeśli któraś zostanie zraniona.

Nie wiadomo, czy gatunek potrzebuje chłodniejszego okresu zimą. Rytm sezonowy z nieco niższą temperaturą i krótszymi dniami raczej nie zaszkodzi i można go wypróbować. Przez cały sezon zapewniaj samicom dużo wapnia i owadów.

SKŁADANIE JAJ I ZNIESIENIA

Samica składa w każdym zniesieniu dwa twardoskorupowe, okrągłe jaja o średnicy około 1 cm. Młode samice mogą złożyć tylko jedno jajo. W naturze samica zwykle składa dwa zniesienia w roku, natomiast samice w niewoli mogą złożyć od trzech do sześciu zniesień lub więcej.

Jaja składane są pod kamieniem lub kawałkiem kory w nieco wilgotnym miejscu. W naturze dobre miejsca są rzadkie, więc kilka samic może korzystać z tego samego. Daj samicom kilka kryjówek z lekko wilgotnym torfowcem lub wilgotnym piaskiem i codziennie sprawdzaj, czy są jaja.

INKUBACJA

Jaja mogą pozostać w terrarium lub zostać przeniesione do inkubatora. Przy inkubacji w temperaturze około 27-28 °C wyklucie następuje po 45-60 dniach, najczęściej po 55-60 dniach.

Twardoskorupowe jaja gekonów powinny leżeć na lekko wilgotnym, nigdy mokrym podłożu i nie wolno ich obracać. Dokładna wilgotność nie jest znana i nie wiadomo też, czy temperatura wpływa na płeć młodych.

Czytaj więcej: Inkubacja jaj

ODCHÓW MŁODYCH

Młode mają przy wykluciu około 5 cm długości, wyraźniejszy wzór niż dorosłe i są małymi żarłokami, które biorą niemal każdego owada, jaki zmieści im się w pysku. Powinny dorastać pojedynczo lub w małych grupach, ponieważ walczą ze sobą. Jeśli przebywają z dorosłymi, potrzebne jest mnóstwo kryjówek, ale i tak mogą skończyć jako ofiara.

Jako podłoża używaj zrębków drzewnych lub grubego żwiru zamiast drobnego piasku, aby nie połykały go zbyt dużo. Podawaj małe owady oprószone wapniem z D3 i utrzymuj terrarium suche z małą wilgotną strefą na czas linienia. Regularnie waż młode, aby śledzić ich wzrost.

Zdrowie i częste błędy

Gatunek jest odporny, a większość problemów wynika z warunków utrzymania i diety. Typowe błędy to:

- Za mało wapnia i D3, zwłaszcza u młodych zwierząt i samic rozpłodowych. Prowadzi to do miękkich szczęk, wygiętych kończyn i drżenia. Oprószaj owady wapniem i raz w tygodniu podawaj preparat multiwitaminowy.
- Zbyt wilgotne terrarium bez wentylacji, co powoduje pleśń i problemy skórne. Gatunek pochodzi z suchych regionów.
- Piasek i drobne frakcje w podłożu, które zwłaszcza młode mogą połknąć i nabawić się przez to zaparć.
- Walki i ugryzienia, przy których zerwane zostają palce, końcówki ogona i skóra. Rozdzielaj zwierzęta w porę.
- Przekarmianie tłustymi owadami, takimi jak mączniki i larwy barciaka, co prowadzi do nadwagi.
- Resztki wylinki na palcach i końcówce ogona po linieniu. Wilgotna strefa temu zapobiega.

Gatunek nie ma znanych szczególnych chorób, więc obowiązują ogólne zasady dotyczące gekonów. Zgłoś się do weterynarza z doświadczeniem w leczeniu gadów, jeśli zwierzę traci na wadze, ma zapadnięte oczy, ma trudności z linieniem lub nie je przez kilka tygodni.

Zawsze pytaj kogoś, kto się zna

Ten poradnik to dobry punkt wyjścia, ale nie zastąpi doświadczenia. Zwierzęta są różne, a wielu najważniejszych rzeczy można się nauczyć tylko od ludzi, którzy od lat hodują dany gatunek. Porozmawiaj z hodowcą, doświadczonym terrarystą lub weterynarzem, który zna gady i płazy, zanim kupisz zwierzę - i ponownie, gdy coś wygląda niepokojąco.